

نوشهر گرایے و حس مکان

صدیف اسلامی

دکتر محسن کلاتری

(عضویت علمی دانشگاه زنجان)

www.ketab.ir

نهر آزادگان

سرشناسه:	امامی، صدیف، ۱۳۶۳ -
عنوان و نام پدیدآور	نقشه‌نگرایی و حس مکان / صدیف اسلامی، محسن کلاتری.
مشخصات نشر	رنجان: ذکرکتاب، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۱۸۰ ص. مصور، جدول.
شابک	۹۷۸۶۰۰۶۳۵۰۷۳۱ :
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا :
موضوع	شهرسازی :
موضوع	City planning :
موضوع	نوسازی شهری :
موضوع	Urban renewal :
موضوع	روان‌شناسی محیط زیست :
موضوع	Environmental psychology :
موضوع	شهرسازی — طرح و برنامه‌ریزی :
موضوع	City planning — Design :
شناسه افزوده	کلاتری، محسن، ۱۳۴۸ شهرپور -
رده‌بندی کنگره	HT۱۶۶/الف۴۶ن۹ ۱۳۹۷ :
رده‌بندی دیویی	۳۰۷/۱۲۱۶ :
شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی	۵۳۳۲۴۲۹ :

نشر آذرکک

نام کتاب	: نوشهرگرایی و حس مکان
تألیف	: صدیف اسلامی، محسن کلانتری
طرح جلد	: زهره اسماعیلی فلاح
صفحه‌آرایی	: لیلا احدی
سال انتشار	: ۱۳۹۷
نوبت انتشار	: اول
شمارگان	: ۵۰۰ نسخه
قیمت	: ۲۰۰۰۰ تومان
شابک	: ۹۷۸۶۰۰۶۳۵۹۷۳۱
ناشر	: آذرکک
نشانی	: زنجان، آزادگان، ساختمان اداری-تجاری سه‌پهلو، طبقه‌ی ششم، واحد ۶۰۳
نشانی الکترونیکی	: www.azarkelk.com
تلفن	: ۰۲۴-۳۳۴۱۱۵۸۳ نمایر: ۰۲۴-۳۳۴۱۱۵۸۴ همراه: ۰۹۳۹۹۸۹۲۵۶۷

فهرست مطالب

عنوان	شماره صفحه
پیشگفتار	۹
فصل نخست: مسائل سیمین و ظاهر، نوشهرگرایی	۱۳
فصل دوم: نوشهرگرایی	۲۵
۱.۲. جنبش نوشهرگرایی	۲۵
۲.۲. منشور نوشهرگرایی	۳۱
۱.۲.۲. منشور نوشهرگرایی در منطقه، مادرشهر، شهر و	۳۲
۲.۲.۲. منشور نوشهرگرایی در سطح محله، زیرمحله و ک	۳۵
۳.۲.۲. منشور نوشهرگرایی در بلوک شهری، خیابان و ساختمان	۳۹
۳.۲. اصول نوشهرگرایی	۴۱
۱.۳.۲. پیاده مداری	۴۱
۲.۳.۲. اتصال و پیوستگی	۴۲
۳.۳.۲. ترکیب کاربری‌ها و تنوع	۴۳
۴.۳.۲. مسکن متنوع و مختلط	۴۴
۵.۳.۲. معماری و طراحی شهری با کیفیت	۴۴
۶.۳.۲. حفظ و تقویت ساختار سنتی محله‌ای	۴۵
۷.۳.۲. افزایش تراکم	۴۶

عنوان

شماره صفحه

۴۷.....	۲. ۳. ۸. حمل و نقل هوشمند
۴۸.....	۲. ۳. ۹. پایداری
۴۹.....	۲. ۳. ۱۰. کیفیت زندگی
۵۰.....	۲. ۴. رویکردهای نوشهرگرایی
۵۰.....	۱. ۴. طراحی بر مبنای محلات سنتی
۵۲.....	۲. ۴. رویکرد توسعه‌ی حمل و نقل گرا
۵۴.....	۲. ۱. ۳. دهکده های شهری
۵۵.....	۲. ۵. فواید نوشهرگرایی از دیدگاه نوشهرگرایان
۵۵.....	۲. ۵. ۱. فواید نوشهرگرایی برای ساکنین
۵۶.....	۲. ۵. ۲. فواید نوشهرگرایی برای کسب و کار
۵۷.....	۲. ۵. ۳. فواید نوشهرگرایی برای آبا گران شهری
۵۸.....	۲. ۵. ۴. فواید نوشهرگرایی برای سهردا ی ها
۵۹.....	۲. ۶. موانع نوشهرگرایی
۶۱.....	۲. ۷. تجارب نوشهرگرایی
۶۸.....	۲. ۸. جمع بندی
۷۱.....	فصل سوم: مکان و حس مکان
۷۳.....	۳. ۱. مکان
۸۰.....	۳. ۲. حس مکان
۹۲.....	۳. ۲. ۱. اساس معرفت شناختی حس مکان
۹۲.....	۳. ۲. ۱. ۱. طبقه معرفت شناختی، تفسیر مکان
۹۴.....	۳. ۲. ۱. ۲. معرفت شناختی بر ساختار اجتماعی حس مکان
۹۵.....	۳. ۲. ۱. ۳. ادراک مکان
۹۸.....	۳. ۳. مدل های نظری معرفت شناسی های حس مکان
۹۸.....	۳. ۳. ۱. روح مکان، مدل تفسیر مکان

۱۰۳.....	۲.۳. مدل اگزستانسیال
۱۱۲.....	۳.۳. معنا، مدل میانجی، ادراک مکان
۱۱۵.....	۴.۳. ریشه‌داری (اصالت) و حس مکان
۱۲۱.....	۵.۳. حس تعلق و حس مکان
۱۲۹.....	۶.۳. طوح حس مکان
۱۳۳.....	۷.۳. معنای
۱۳۵.....	فصل چهارم: هم‌پیوندی‌های نوشهرگرایی و حس مکان
۱۳۶.....	۱.۴. مکان سازی و حس مکان
۱۳۹.....	۲.۴. حس مکان - نوشهرگرایی
۱۴۶.....	۳.۴. رابطه نوشهرگرایی و حس مکان در پژوهش‌های پیشین
۱۶۱.....	فصل پنجم: نتیجه
۱۶۷.....	فهرست منابع

بر اساس گزارش سازمان ملل متحد، در سال ۲۰۱۴ حدود ۵۴ درصد از جمعیت جهان در مناطق شهری زندگی می‌کنند. در سال ۲۰۱۶ حدود ۵۴/۵ درصد ساکن شهرها بوده‌اند، این در حالی است که حدود ۵۰ سال پیش‌تر یعنی در سال ۱۹۶۰ تنها ۳۴ درصد جمعیت ساکن زمین در شهرها سکونت داشتند، نکته‌ی مهم این است که در این سال بیش‌تر رشد جمعیت شهری در مناطق کمتر توسعه‌یافته رخ داده است (United Nations, 2016). رشد سریع جمعیت شهری و تمرکز جمعیت در شهرها برنامه‌ریزی شهری و جغرافیای شهرها را به چالش کشیده است، چرا که با افزایش جمعیت، تأمین نیازهای شهرهای بزرگ‌تر مشکل‌تر خواهد بود؛ زیرا برای هزاران سال خیابان‌ها و فضاهای شهری محل عبور و مرور عابران پیاده و حیوانات اهلی بود و توسعه ساخت و ساز شهری متناسب با اندازه بارکش‌ها یا گاری‌ها و نیز هماهنگ با اتاقی بود که روی آن‌ها قرار می‌گرفت که ورود وسایط نقلیه موتوری و اتومبیل‌ها در عصر جدید وضعیت را تغییر داد. در آغاز فکر می‌شد خودرو جای خود را در جامعه شهری به خوبی باز

خواهد کرد، با توجه به اینکه خودروهای اولیه قابلیت مانور بیشتری داشتند و به سبب اندازه و ابعاد کوچک‌تر و از نظر تعداد کمتر از ارابه‌ها و گاری‌ها بودند، تأثیر زیاد بر شهرها نداشتند؛ اما با ورود به عصر خودرو و کنار گذاشتن وسایل نقلیه قدیمی، ناگهان اغتشاش و هیاھویی بزرگ به وجود آمد (داگلاس فار به نقل از اِنَدِت و دیگران، ۲۰۰۰: ۱۴۱).

این تغییر و دگرگونی‌ها به ویژه در کشورهای توسعه‌یافته به‌وضوح قابل مشاهده است و در واقع سرچشمه تغییرات عظیم و ناگهانی از آنجا شروع شد. در ایالات متحده با افزایش تراکم جمعیت شهری در مراکز شهر و با پیشرفت‌های فناوری ساخت‌وساز و خودروسازی، حومه‌ها به‌سرعت توسعه یافتند، در چنین شرایطی، شهر باانگنده و یا گسترده جایگزین شهرهای فشرده و متراکم پیش از دوره‌ی نوگرایی شد. این وضعیت دسترسی‌ها بدون خودرو و یا دیگر وسایط حمل‌ونقل به راحتی میسر نگذشت و شهر از کنترل پیاده خارج شد و در اختیار خودرو قرار گرفت. شهرهای قدیمی که در ابعاد و مقیاس انسانی ساخته شده بودند، به‌سرعت تخریب شدند و خیابان‌ها، بزرگراه‌ها و اتوبان‌ها جایگزین آن‌ها گردید. سرعت حرکت در شهرهای قدیمی پنج کیلومتر بر ساعت و متناسب با سرعت پای انسان بود، اما با گسترش استفاده از خودرو در دهه‌های نوگرایی این سرعت به ۶۰ کیلومتر در ساعت و حتی بیشتر رسید. چنین مکان‌ها با وجود گذشت چند دهه، نتوانست شهروندان را راضی نگه دارد، چراکه این مکان‌ها برای بسیاری از شهروندان غیر قابل استفاده بود و تنها حرکت خودروها را تسهیل می‌مود. در حال حاضر، بسیاری از شهرهای دنیا به چنین وضعیتی دچار هستند و در نتیجه از میزان تعامل اجتماعی کاسته شده است، زیرا از میزان حضور و ارتباط شهروندان در فضاهای شهری کاسته شده و میزان عبور و مرور کاری و انجام امور اجباری افزایش یافته است.

در دهه‌های گذشته ساخت‌وسازهای بی‌رویه و پرهزینه خودرومحور افزون بر اینکه محیط‌زیست را در شهرها و حاشیه آن تخریب نمود، با افزایش میزان آلودگی هوا و صدا، سلامتی و امنیت انسان‌ها را نیز به خطر انداخته است. در این شهرها به دلیل جداسازی عملکردی شهرها و شکل‌گیری طبقات شهری با کالبد مجزا، تبعیض نژادی و نابرابری اقتصادی افزایش یافته است. چنین شهرهایی به هیچ‌عنوان پایدار نبوده و مغایر با اصول پایداری است. به گفته پولیزویدس^۱ «ما وارث چشم‌انداز و مناظر فرم‌نگی، کالبدی هستیم که از اغتشاش بی‌سابقه، یکنواختی ملال‌آور و مامینی، ناخنده برخوردار هستیم و در کشمکش و نزاع سبک‌هایی که از دل مشغولی و جاه‌طلبی‌های نارس مانع بی‌شمار و معمارانشان دامن زده می‌شود و کوچک‌ترین احساس مسئولیت ایده نمی‌شود.» (پولیزویدس به نقل از اردنت و دیگران، ۲۰۰۰: ۱۲۷).

برای حل مسائل مدرن، توسعه به‌تر جوامع، نظریه‌پردازان سعی در حل این مشکلات پیچیده‌ی شهری داشته‌اند که از مهم‌ترین و جدیدترین این اندیشه‌ها، جنبش‌ها نوشهرگرایی است، که در حال حاضر به شکل انجمن نوشهرگرایی^۲ به فعالیت می‌پردازد. منشور انجمن نوشهرگرایی با این بیانیه شروع می‌شود (اردنت، ۲۰۰۰: ۵):

«انجمن نوشهرگرایی به حل مسائلی مانند کاهش سرمایه‌گذاری در شهرهای مرکزی، رشد پراکنده، نامنظم، بی‌رویه و بی‌مکان؛ افزایش تبعیض نژادی و تبعیض درآمدها در جوامع محلی؛ نابودی محیط‌زیست؛ از دست رفتن زمین‌های کشاورزی و حیات‌وحش و فرسایش میراث ساخته شده‌ی جامعه به‌عنوان «نشی مرتضی» با ساخت جامعه محلی نظر دارد.»

مسائل فوق که نوشهرگرایی در پی حل یا کاهش آن‌هاست، چند دهه است که بر جغرافیای کشورهای مختلف دنیا سایه افکنده است. اکنون نوشهرگرایی فرصتی

1. Stefanos Polyzoides

2. Congress for the New Urbanism

به وجود آورده است که با استفاده از راهکارهای آن و گنجاندن آن در قوانین و مقررات و برنامه‌های جغرافیایی و برنامه‌ریزی شهری، راه‌حل‌های مناسبی ارایه شده است.

با توجه به مسائل و مشکلات شهری که در ایران امروز وجود دارد، نیاز شدیدی به استفاده از رویکردهای و سیاست‌های جدید در حوزه برنامه‌ریزی شهری، منطقه‌ای، طراحی و معماری شهری احساس می‌شود و نوشهرگرایی این فرصت را بر اختیار ما گذاشته است. گرچه منظور از استفاده یا به‌کارگیری، تقلید و پیروی کورکورانه از مدل‌ها و روش‌های نوشهرگرایی نیست، بلکه منظور، ملاحظه شرایط بومی و محلی، و معماری و رویکردهای مفید و مؤثر همچون نوشهرگرایی است. بر اساس مطالب بالا، کتاب حاضر با هدف شناسایی مسایل شهری از منظر نوشهرگرایی تدوین شده است. اندیشه‌ی نوشهرگرایی را با مفهوم مکان و حس مکان پیوند دهد. بر این اساس، نوشتار حاضر در ۵ فصل تدوین شده است. در فصل نخست مسایل شهر و ضرورت نوشهرگرایی بیان شده است. در فصل دوم مفهوم نوشهرگرایی تعیین گردیده است و در ادامه، در فصل سوم مکان و حس مکان و در فصل چهارم ارتباط اندیشه‌ی نوشهرگرایی با حس مکان بیان گردیده است، جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از مجموع مباحث، فصل یاد شده موضوع فصل پنجم نوشتار حاضر است. امید است این اثر گامی هرچند کوچک در گسترش و ترویج و تبیین اندیشه‌های نوین در عرصه‌ی شناخت و حل مسایل شهری امروز باشد و به ساخت ایرانی آباد و زیبا کمک نماید.